

7. Бондар С.П. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів // Біологія і хімія в школі. – К. – 2002. – №2. – С. 8-9.
8. Винер Н. Кибернетика и общество / Н. Винер. – М.: Просвещение, 1958. – 145 с.

Волошинов С.А.

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ АЛГОРИТМИЧЕСКИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БУДУЩИХ СУДОВОДИТЕЛЕЙ**

В статье проводится анализ понятий “компетентность”, “компетенция”, “профессиональная компетенция” и определение их отличий. Обозначено понятие “информационно–коммуникационная компетентность специалиста” и система компетентности будущих специалистов водного транспорта. Рассмотрены педагогические условия формирования конечного результата – алгоритмично-компетентный специалист.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, профессиональная компетенция, будущие судоводители, алгоритмически-компетентный специалист.

Voloshynov S.A.

**PEDAGOGICAL METHODS OF FORMING ALGORITHMICALLY COMPETENCE OF FUTURE
NAVIGATORS**

The article is devoted to the analysis of concepts „competence”, „jurisdiction”, „professional jurisdiction”, and to determination of their differences. The concept „informatively communication competence of specialist” was examined, and system of the competences of future specialists of water-carriage was also studied. The pedagogical terms of forming of end-point result of algorithmically qualified specialist were considered too.

Key words: competence, jurisdiction, professional jurisdiction, future navigators, algorithmically qualified specialist.

УДК 378.14:504

Глухов І.Г.

**ЕКОЛОГО-ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ СУСПІЛЬСТВА ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

У статті розглядається сутність еколого-правової компетентності майбутнього вчителя та значення її формування в умовах переходу суспільства до сталого розвитку.

Ключові слова: екологічні проблеми, сталий розвиток, майбутній учитель, еколого-правова компетентність.

Актуальність та постановка проблеми. Сталий розвиток як провідний напрям ноосферогенезу передбачає у відносинах суспільства з природою обов’язковий нормативний характер. Екологічне право у регулюванні еколого-правових суспільних відносин є дійовим засобом співіснування наукового-технічного прогресу, з одного боку, та реалізації природоохоронної політики, – з іншого. Охорона навколишнього середовища є однією з функцій держави. Екологічне право закріплює норми поведінки стосовно природи, визначає сукупність еколого-правових норм, установлює відповідальність за порушення екологічного законодавства.

Ефективність дії еколого-правових норм залежить від рівня сформованості еколого-правової компетентності особистості. Ураховуючи соціальну місію вчителя, центр суспільної уваги фокусується навколо професіоналізму та еколого-правової компетентності саме його особистості.

Проте, аналіз досвіду практичної підготовки педагогічних кадрів, теоретичних педагогічних досліджень, свідчить про те, що незважаючи на зростаючий інтерес до проблеми формування еколого-правової компетентності вчителя, у вищих педагогічних

навчальних закладах питання формування екологічної і правової компетентності студентів залишаються недостатньо дослідженими. Це виявляється у відсутності єдиного розуміння сутності поняття еколого-правової компетентності як психолого-педагогічного феномену у сучасній системі вищої педагогічної освіти.

Мета роботи – обґрунтування сутності еколого-правової компетентності майбутнього вчителя та її ролі в умовах переходу суспільства до сталого розвитку.

Результати досліджень. Еколого-правова компетентність вчителя є важливою передумовою ефективної еколого-правової діяльності, показником професійної компетентності й метою професійного самовдосконалення. Еколого-правова компетентність є узагальненою характеристикою рівня розвитку потреб і здібностей вчителя, інтенсивності їх виявлення в різноманітних видах діяльності, а отже, за своєю сутністю виражає духовний світ його особистості.

Від рівня сформованості еколого-правової компетентності майбутнього вчителя буде залежати успішність здійснення соціально-природної адаптації підростаючого покоління, орієнтація школярів на ціннісне ставлення до здоров'я людини й природного середовища, ефективність дії права в сфері збереження навколишнього середовища.

Але, перед визначенням сутності еколого-правової компетентності, вважаємо доцільним звернутися до фундаментальних наукових основ її формування, зокрема, екології та екологічного права.

Так, наукове забезпечення вирішення проблем охорони природи та розробку всезагальної стратегії взаємодії людини і природи покладено на *екологію*.

На сучасному етапі екологія перетворилася з окремого вузького розділу біології на цілий комплекс фундаментальних і прикладних дисциплін, для об'єднання яких стали використовувати такі терміни, як “мегаекологія”, “макроекологія”, “антропогенна екологія”, “прикладна екологія”, “соціоекологія” та ін. [3, с. 4].

Зараз існує багато класифікаційних схем екології як науки. Найбільш вдалою нам здається класифікація основних напрямів сучасної екології, запропонована в 1995 р. відомими українськими екологами Г. Білявським і В. Бровдієм. У ній збережено класичне тлумачення цієї науки, у центрі якої живі організми та їх природні системи всіх рівнів організації. Виходячи з кола питань, які вирішує екологія сьогодні, автори поділяють її на теоретичну (фундаментальну) і прикладну. Завдання теоретичної екології – удосконалення й подальший розвиток фундаментальних досліджень на всіх рівнях організації живої матерії. Прикладна екологія охоплює своїми дослідженнями всі практичні аспекти діяльності людини, аналізує її результати, окреслює шляхи, напрямки і методи запобігання шкоди, яку завдає господарська діяльність людини і суспільства в цілому навколишньому середовищу і самій людині [2, с. 4-7].

Еколого-правову компетентність можна розглядати як важливий і невід'ємний складник екологічної культури, науковою основою якої є екологія. Екологічна культура – це такий напрям людської діяльності та мислення, від якого істотним чином залежить існування сучасної цивілізації та забезпечення її прогресу в єдності з природним середовищем у майбутньому. Якщо в цілому культура відображає міру подолання людиною природного начала шляхом його пізнання та освоєння, то екологічна культура обумовлює відповідність соціальної діяльності і законів природної цілісності (зокрема, відповідність людської активності і такої якості навколишнього середовища, як його придатність для життя).

Важливе значення у нормативно-правовому регулюванні взаємин людини з природою має *екологічне право*. Цей термін охоплює всю багатоманітність правовідносин у сфері взаємодії суспільства і навколишнього середовища і його вживають для позначення самостійної галузі права та розділу юридичної науки [1].

Правові засоби охорони навколишнього середовища визначають ступінь необхідної і можливої поведінки людей щодо природи і ті наслідки, які настають при відхиленні від правил. Держава у законодавчих актах закріплює найважливіші природоохоронні заходи: встановлює права і обов'язки різноманітних організацій і осіб щодо охорони природи,

визначає види юридичної відповідальності за порушення правил охорони природи. Виконання природоохоронного законодавства, його ефективність забезпечуються як вимогами неухильного виконання державних приписів, так і зв'язком правових норм з охорони природи з усією системою державних природоохоронних заходів. Цей зв'язок виявляється в двох основних формах; з одного боку, право закріплює в своїх нормах матеріальні, фінансові, організаційні, науково-технічні, ідеологічні заходи держави і надає їм обов'язкової юридичної сили; з другого боку, правові норми з охорони природи тільки тоді досягають мети, коли вони науково обґрунтовані, а їх виконання забезпечується матеріально-технічними засобами, організаційною роботою, контролем державних органів і громадських організацій, певним рівнем екологічної освіти виконавців вимог правових норм.

Для того, щоб розкрити сутність еколого-правової компетентності необхідно провести порівняльний аналіз екологічної та правової компетентності як окремих типологічних одиниць та виявити діалектичні взаємозв'язки між ними та можливості їх синтезу.

Визначенню сутності екологічної (Ю. Бойчук, В. Вербицький, О. Гурєєва, Д. Єрмаков, Л. Лук'янова, А. Насонова, Г. Окунь, Н. Олійник, О. Плахотнік, О. Перфілова, Н. Пустовіт, А. Хрипунова, С. Шмалей та інші) та правової (М. Васильєва, В. Владимірова, М. Городиський, Д. Грубіч, А. Губа, А. Долгова, Н. Еліасберг, І. Ковчина, П. Мусінов, А. Нікітін, В. Обухов, М. Подберезський, В. Пономарьова, І. Романова, Н. Соколова, А. Соломаткін, А. Стаканков, М. Фіцула та інші) компетентностей присвячено багато наукових досліджень.

Перш за все, необхідно зазначити, що зв'язки екологічної та правової компетентностей засновані на загальній меті виховання гармонійно розвиненої особистості, характерними рисами якої є високий рівень духовності, сформованості загальної та екологічної культури.

Якщо порівнювати екологічну і правову компетентності, як специфічні форми осмислення і вирішення екологічних проблем, то можна зробити висновок про те, що вони дуже близькі одна одній, оскільки їх об'єднує спільна ціннісна основа – здоров'я людини і здоров'я навколишнього середовища.

Як екологічна, так і правова компетентності, виступають інтегрованими факторами соціалізації особистості, певними способами її внутрішньої детермінації. Ці два типи компетентностей мають різні форми реалізації, але визначають єдиний спосіб ставлення до світу – гуманний і універсально-творчий. Як екологічна, так і правова компетентності, утворюють сенс, засіб і критерій життєтворчості, відповідно визначаючи сукупність формотворчих основ безпечної діяльності щодо здоров'я людини та здоров'я навколишнього середовища. Правова компетентність збагачує концептуальний рівень екологічної компетентності за рахунок поглиблення теоретичного осмислення правових аспектів взаємодії людини з навколишнім середовищем.

Як екологічна, так і правова компетентності реалізуються одночасно у сфері людської свободи і сфері відповідальності. Ці дві компетентності виступають своєрідною "технологією" діяльності в навколишньому середовищі, утворилися у процесі раціонального осмислення законів безпечної взаємодії з ним. Свобода і відповідальність – це ті два моральні регулятиви, які визначають становлення вільної особистості, відповідальної за своє життя і середовище свого існування, готової втілювати в життя універсальні ідеї сталого розвитку природи і суспільства на засадах коеволюції та екологічного імперативу.

Екологічні та правові норми людської поведінки якщо не однакові, то максимально наближені. Їхня взаємодія та взаємопроникнення в межах культури особистості обумовлена моральними нормами.

Отже, існування взаємозв'язку екологічної та правової компетентностей є незаперечним. На основі їх синтезу, плідної взаємодії, стає можливим формування еколого-правової компетентності як якісно нового способу її буття. Цей специфічний тип компетентності формується внаслідок інтеграції різних уявлень про взаємозалежність

природи і людини, спільність яких полягає у визнанні морального абсолюту благоговіння перед усіма проявами і властивостями життя.

Структурні компоненти екологічної і правової компетентностей функціонально пов'язані між собою: системи знань утворюють еколого-правовий тезаурус учителя; системи переконань, що лежать в основі однієї і другої компетентностей, формують еколого-правовий світогляд; системи індивідуальних норм поведінки і освоєння методів діяльності в природі та реалізації індивідуальних оздоровчих програм забезпечують практично-творчу активність майбутнього педагога.

Складні переконання, що утворюються в результаті взаємодії екологічної і правової компетентностей, впливають на формування у професійно-педагогічній свідомості майбутнього вчителя певних конструктів, пов'язаних із особистісно, професійно і гуманістично значущими орієнтаціями, збагачують діяльнісні, когнітивні та особистісні характеристики майбутнього педагога.

Майбутній педагог, який оволодів значним обсягом екологічних, правових та професійно-педагогічних знань, розвинув навички творчої діяльності в межах цих двох видів культур, керується у своїй діяльності екологічними і правовими принципами, має більш високу здатність до реалізації в структурі педагогічної діяльності своїх творчих інтересів та здібностей. Такий учитель успішно реалізується на рівні проектування педагогічного задуму та регуляції і виконання навчально-виховних завдань.

Еколого-правова компетентність майбутнього вчителя – це універсальна характеристика педагогічної реальності, що виявляється в різних формах існування. Еколого-правова компетентність, маючи синдикативну основу, формує свідомість учителя не лише на рівні її функціонування відповідно до певної системи екологічних та правових заборон. Вона активно впливає на ціннісні еколого-правові орієнтації і гарантує сталість особистої еколого-правової поведінки та діяльності майбутнього педагога.

У структурі професійної свідомості майбутнього вчителя статус еколого-правової компетентності визначається такими соціально значущими моментами її вияву: визнання поліфункціональної цінності навколишнього середовища та усвідомлення ролі екологічних факторів у забезпеченні здоров'я людини з подальшим визначенням еколого-правових виправданих орієнтирів безпечної взаємодії з навколишнім середовищем.

У межах професійно-педагогічної культури статус еколого-правової компетентності визначається через: усвідомлення соціальної місії вчителя у сучасних екологічних умовах; підсилення педагогічної рефлексії щодо власних можливостей впливу на ставлення інших до природи; органічний синтез у професійній свідомості гносеологічних і аксіологічних уявлень про навколишнє середовище та морально-правові механізми взаємодії людини з ним; активізація пошуку власних алгоритмів творчого ставлення до навколишнього середовища з подальшою їх трансформацією в алгоритми педагогічної творчості; утворення еколого-правового категоріального апарату мислення майбутнього вчителя, що зумовлює корекцію та подальші конструктивні принципи педагогічного впливу на еколого-правову поведінку вихованців (рис. 1).

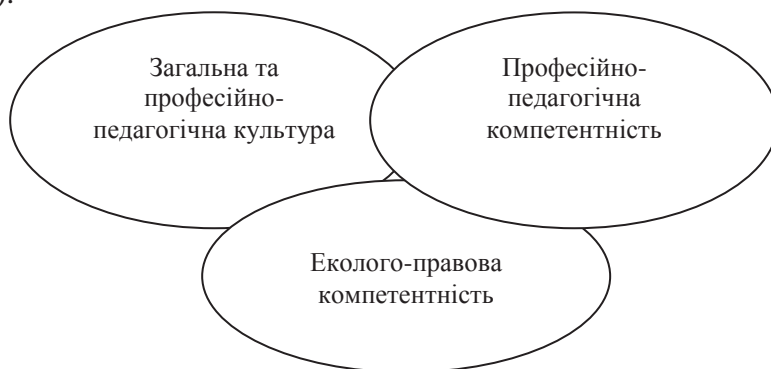

Рис. 1. Взаємозалежність загальної та професійно-педагогічної культури, професійно-педагогічної та еколого-правової компетентностей майбутнього вчителя.

Еколого-правову компетентність майбутнього вчителя можна вважати репрезентом ціннісного ставлення до навколишнього середовища, мірою засвоєння вчителем еколого-правових норм та рівня його готовності до творчої самовіддачі з упровадження їх у навчально-виховну практику.

Об'єктивно обумовлена, суб'єктивно виражена еколого-правова компетентність майбутнього вчителя – полімотивоване системне утворення з правовою домінантою, де в ієрархії мотивів правове домінує і керує екологічним. Органічно поєднуючи інтелектуальні і вольові прояви особистості вчителя, еколого-правова компетентність трансформує особистісні мотиви ставлення до навколишнього середовища у професійні настанови діяльності, обумовлює інтеріоризацію соціально і професійно мотивованих цінностей, які зобов'язують учителя усвідомити свій педагогічний потенціал і можливості його застосування для вирішення еколого-правових проблем.

Еколого-правова компетентність – утворення не паралельне професійно-педагогічній компетентності. Це цілісна система ціннісних смислових інтенцій його особистості. Не маючи самостійної локалізації в професійно-педагогічній компетентності вчителя, вона фіксує певний рівень правової спрямованості його екологічних переконань і, відповідно, є показником правової насиченості всіх форм діяльності вчителя з упровадження екологічних норм ставлення до навколишнього середовища в мотиваційно-ціннісну сферу вихованців. Еколого-правова компетентність становить певний блок, який об'єднує різні аспекти професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя.

Основний зміст еколого-правової компетентності полягає в глибокому засвоєнні гуманістичних цінностей, такому рівні оволодіння ними, коли вони набувають особистісного змісту, перетворюються у мотив поведінки.

Еколого-правова компетентність майбутнього вчителя – це динамічне утворення, воно вимагає постійного розвитку й змістовного наповнення новими даними педагогіки, психології, екології, екологічного права та інших галузей науки.

Особливості формування і реалізації еколого-правової компетентності вчителя обумовлюються індивідуально-творчими, психофізіологічними і віковими характеристиками, накопиченим соціально-педагогічним та еколого-правовим досвідом особистості.

Отже, узагальнення теоретичного аналізу дозволяють зробити висновок про те, що еколого-правова компетентність майбутнього вчителя як ключова професійна компетентність є інтегрованим особистісним утворенням на засадах теоретичних еколого-правових знань, практичних умінь, значущих професійно-особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють готовність учителя до виконання еколого-правової діяльності та забезпечують високий рівень його самоорганізації.

Еколого-правова компетентність завжди має особистісне забарвлення якостями конкретної людини та виявляється, насамперед, у еколого-правовій діяльності, яка має особистісне значення, універсальний зміст, тобто може бути застосована при розв'язанні широкого кола професійних і особистісних ситуацій.

Таким чином, еколого-правова компетентність – це універсальна характеристика педагогічної реальності, яка виявляється у різних формах існування; системне утворення, яке включає в себе ряд структурно-функціональних компонентів, що мають свою власну організацію, вибірково взаємодіють із навколишнім середовищем і мають інтегровану властивість цілого, що не зводиться до властивостей окремих частин; одиницею аналізу еколого-правової компетентності виступає творча за своєю природою еколого-правова діяльність учителя; особливості реалізації і формування еколого-правової компетентності майбутнього вчителя обумовлюються індивідуально-творчими, психофізіологічними і віковими характеристиками, соціально-педагогічним досвідом особистості.

Розуміння феномена еколого-правової компетентності дозволяє уявити її як інтегровану якість особистості майбутнього вчителя, як узагальнений показник його готовності до педагогічної діяльності та мету професійного самовдосконалення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У процесі проведення дослідження обґрунтовано сутність еколого-правової компетентності майбутнього вчителя. Перспективними є дослідження змісту та методичних особливостей формування еколого-правової компетентності в студентів, що проходять різну фахову підготовку, на етапі післядипломної освіти та в процесі професійного самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баб'як О.С. Екологічне право України: [навч. посіб.] / О.С. Баб'як, П.Д. Біленчук, Ю.О. Чирва. – К.: Атіка, 2000. – 216 с.
2. Білявський Г. О. Про класифікацію основних напрямів сучасної екології / Г. О. Білявський, В. М. Бровдій // Рідна природа. – 1995. – № 2. – С. 4-7.
3. Основи екології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / [Ю.Д. Бойчук, Е.М. Солошенко, Є.Я. Ніколенко, В.М. Савченко] / За заг. ред. Е.М. Солошенко. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. – 546 с.

Глухов И.Г.

ЭКОЛОГО-ПРАВОВАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА ОБЩЕСТВА К УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ

В статье рассматривается сущность эколого-правовой компетентности будущего учителя и значения ее формирования в условиях перехода общества к устойчивому развитию.

Ключевые слова: экологические проблемы, устойчивое развитие, будущий учитель, эколого-правовая компетентность.

Glukhov I.G.

ENVIRONMENTAL LAW COMPETENCE STUDENT TEACHERS IN THE TRANSITION SOCIETY TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

In the article descriptions of ecological-legal competence of future teacher and value of its forming is examined in the conditions of passing of society to steady development.

Key words: ecological problems, steady development, future teacher, ecological-legal competence.

УДК 378.147

Гончар О.В.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Визначено значущість комунікативних компетенцій на тлі впровадження компетентнісного підходу задля розвитку майбутніх фахівців. Схарактеризовано сутність понять “компетентність” і “комунікативна компетентність”; обґрунтовано необхідність втілення в систему вищої освіти компетентнісного підходу, зорієнтованого на аналіз результатів якості педагогічної взаємодії суб'єктів навчального процесу.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, компетентність, партнери, міжособистісні відносини, комунікація, взаємодія.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку України, процеси реформування суспільства потребують переосмислення змісту вищої освіти, мета якої сьогодні співвідноситься з формуванням компетентностей, необхідних для життя у мінливому, індивідуалізованому, високотехнологічному світі ХХІ століття, оновленням педагогічних концепцій, спрямованих на підвищення дієвості взаємодії педагога та студентів, гуманізацію стосунків між людьми. Нові перетворення в системі вищої освіти повинні забезпечувати